

"Nik musika,
injinadoreak zubiak bezela, egiten dut"

igor fheodorovitch strawinsky

- Tchaikovsky eta Rimsky-Korsakov'ekin errusitar musikak autodidaktasuna bazter-tzen du. Lehenengoa S. Petersburgo'n ari da. Bigarrena, Moskou'n. Biak eskola sor-tzen dute.
- — *Tchaikovsky'enetik*: Arensky, Rach-maninov, Medtner, Scriabin.
- — *Rimsky-Korsakov'enetik*: Glazunov, Liadov, Gretchaninov, STRAWINSKY.
- Rimsky-Korsakov'en ikasle, Strawinsky neurriz-gañeko orkestadorea da.

ibon sarasola

STRAWINSKY'REN ERRITMOA

«Kronikak» bere liburuan, aur-denporan gertatu zitzaion gorabehera bat kontatzen du:

«Landetxe baten pasatzen genuen udara guraso-seeak, gure tankerako famili gehienak bezela. Baserritar haundi bat enbor-ertz baten eserita zegoen... Mutua zen bainan mingaina bulla haundiz karratzatzen zuen, eta aurrak bildurtu egiten ziren. Baita ni ere. Alaz ere, jakin-nahia haundiagoa zen. Hurbiltzen ginen ta orduan, umeak alaitzeko, kantatzen hasten zen. Bi silabako kantu zat zen, atera ahal zituen bi silaba bakarrak, sentidurik ez zutenak. Bainan trebetasun haundiz aldatzen zituen, mugimendu oso bizian...»

Eta liburu bertan, «Petruchka»ri buruz:

«Nire burua alaitu nahi izan nuen, pianoa nagusi izango zuen orkesta-lan bat, «Concertstück» antzeko zerbait, egiñaz.

Musika hau egiten ari nintzanean, deabruzko arpejio-zurrutaz orkestaren pazientzia sutan jartzen zuen marioneta baten irudia ikusten nuen klarki. Orkestak, egundoko farradaz erantzuten zion: izugarritzko itillua sortzen da, eta itilluaren go-renera heldu ondoren, marioneta gizagajoaren eror-aldi penagarriarekin bukatzen da...»

Azkenean, ballet-tankera eman zion obra huni: «Petruchka» izeneko ballet ezagutua.

Obra huntan, konsonantzi armonikoak alde batera utzirik, orkestako instrumentu bakoitzak ba du bere abots berezia. Vals txiki baten erritmoari josita, errusiar dantza ero-amorrratu bat entzuten da, eta «valse a deux» makal baten fagot-laguntasun alaitsuaren ondoan, Petruschka-polixinelaren gaia, bi klarinetek neurritz gaiñeko disonantziak egotzia. Eta hauen gainean, iñauteri-arratsalde bat gogoratzen digun polierritmia, Strawinsky'ren polierritmia arrigarria.

Kompositore batzuek beren impresioak, antsiak, anima-egoerak, melodi eta armonia biurtzen dituzte pentagraman. Strawinsky'k berriz, guziaz erritmu biurtzen du. Alaitasuna erritmu bat da, miña erritmu bat, paisajea erritmu-sorta bat. Gelditasuna ere erritmu biurtzen du: hunela «Salmo-sinfonia»ren amaieran, baretasun geldia, horizontala lortzen da, basa-instrumentuen perkusio etengabea dela medio.

Strawinsky'ren estetikan, erritmoa da lehenengo oinarria.

POLIERRITMIA ETA POLITONALITASUNA

Teknikaren aldetik, soñu-bateratasunak (soñu-simultaneitasunak) bi aplikazio-posibilitasun ezberdiñak azaltzen ditu: polierritmia eta poliarnoni edo politonalitasuna. Gehienetan, biak lotuak erabiltzen dira.

Polierritmia, edo hobeki, polimetria, Strawinsky'ren estilo-bide berezietakoa izango da Petrouchka'tik arat. Bi edo gehiago erritmu-aldi galgan (paralelki) eta lojikaz erabilliz lortzen da hau. Adibidez: alde batetik, bihotz-taupada gisa errepikatzen dan beltz-nota batek ezartzen du neurria; hunen gain, etengabe ari dan bost kortxeazko gai bat. Beltzak oinarri-notak (nota basikoak) dira, eta beraikiz (automatikoki) aldatzen dute bost kortxeazko gaiaren azentu-banaketa. Hunela, lehenengo kortxeasortan bigarren eta laugarren kortxeak indartzen badira, bigarrenko kortxeasortan, lehendabizikoa, hirugarrena eta bostgarrena indartuko dira...

Politonalitasunaren enplegua, Richard Strauss eta Claude Debussy'gan arkitzen da orduko. Bainan Strawinsky'gan bikaintasun eta arkaismo berezi bat azaltzen du. Hunela, Petrouchka'ren bigarren gertaldian, bi klarinetek, batek fa sostenido nagusiz arkorde arpejiatua, ta besteak, aldi bertan, do nagusiz akorde arpejiatua aditzera ematen dute, do, la sostenidoaren parean, mi, do sostenidoaren parean eta sol, fa sostenidoaren parean erortzen dirala.

Kontrapuntu hau, acorde hedatuen disonantzian datza, kontrapuntu klasikoa, tonalitasun bakarreko kontrapuntua, konsonantzian tinkatzen dan bezela. Gai huntaz, oso interesgarria iruditzen zait M. H. H. STUCKENSCHMIDT'ek, «Musika berria» (Correa, 1956) bere liburuan agertzen duen lana.

STRAWINSKY ETA BALLETT-MUSIKA

Strawinsky'ren lana azertu ezker, bereala nabaituko degu garrantziko lan gehienak «ballet»ak direla: «Suzko txoria», «Petrouchka», «Udalenaren sakrantza», «Eztaiak», «Axeria», «Soldaduaaren historia», «Pulcinella», «Mavra», «Apolo Musageta», «Hadaren laztana», «Dantza kontzertanteak», ...e.a.

Strawinsky'ren estetika pixka bat konprenitu ezker, errex ulertu diteke bere ballet-zaletasun hau. Strawinsky'ren musika, funtsez, dantza-

-musika da: idea klaroak, zeatzak, disonantziaren personalitatean oin ortzen duen zeñu-leko (motivo-gesto) eta kolore-leloa (kolore instrumentala eta baita ere armonikoa), dantzak bahar duen forma-jardun argia, zeatza. Eta beste alde batetik, dantza-teknikak eskatzen duen gai-desarrolloaren laburtasuna, ekonomia, esan oi dan Strawinsky'ren *estilo telegrafikoa*.

STRAWINSKY ETA JAZZ-MUSIKA

Erritmoari hunen inportantzi haundia eman dion gizon batek, ezin lezake jazz-musika baztertu. Musikazale askok jazz-musika on-hartzen ez badute ere, ezin diteke ukatu XX'garren mendean duan gora-behera. Eta hau ez da iritzi bat, errealitatea baizik. 1914-1918'ko gerlaren bukaeran ezagutu zan jazz-musika Europa'n. Orduan ezagutu zuen Strawinsky'k ere. Gai huntaz mintzatuz, «dantza-musika berri hunen zeazketa» egitea nahi zuela dio «kronikak» liburuan, «kontzerto-zati baten inportantzia emanaz (jazz-musikaren zeazketa huni, lehenago denporako musikalariak minue, vals eta mazurkari buruz egin zutena eginaz».

Strawinsky'ren joera berri hunen lehenengo frutua «Soldaduaeren historia» da. Gero «Ragtime», jazz-erritmoari zeoro lotua. Huni jarraika, «Piano-Rag Musik». 1937-1938'ko urteetan, «Dumbarton Oaks Concerto», eta 1945'garren urtean, «Ebony Concerto» lan ospetsua, jazz-orkesta eta klarinetearentzat, Woodi Hermann klarinete-jotzaileari eskeiñia.

— STRAWINSKY'REN MUSIKA-KONZEPTOA

«Funtsez, mami-mamiz, zerbait expresatzeko ahalgabetzat hartzen dut musika. Expresioa ez da beinere musikaren tasun edo propiedade berebuitakoa, intrinsekua izan... Musikak zerbait adierazten duela badirudi ere, ea beti gertatzen dan bezela, ameskeri bat da eta ez errealdade bat. Aspaldiko alkargo ixil batez musikari ezarri diogun geigarri bat besterik ez da... oituraz edo oharkabez musikaren esentziarekin nahastu dugun arau bat.

Musikaren fenomenoa, asmo bat-batekin eman zaigu, hau da: gauzen artean ordenu bat sortu dezagun, batez ere gizonaren eta denporaren artean. Horregatik, hau burututzeko, konstrukzio bat da xoilik beharrezkoa. Konstrukzio hau egin ezkeru, orde-

nua eskuratu ezkeru, guztia egiña dago. Uskeria izango litzake beste zerbait billatu edo espero izan. Konstrukzio hau, ordenu hau da, hain zuzen ere, eguneroko inpresioekin zer-ikusirik ez duen bihotz-ikara berezi bat sortzen duana gure baitan... Ondo ulertu zuan hau Goethe'k, arkitektura musika harri-bihurtua zela esan zuenean. (*Erinnerungen*, Atlantis-Verlag. 1937.)

Strawinsky'rekin, Picasso'z edo Apollinaire'z gogoratzen gera. Haren margo edo hunen poemetan bezela, Strawinsky'ren musikan gai desberdiñak nahasten dira, «collage» antzo. «Collage» hauek, superinpresio hauek, soñu-simultaneitasun bat leheneratzea nahi dute. Strawinsky'k, ordenua, objetibotasuna, forma-zorroztasuna billakatzeko dituen mintzaera otz-jelatu, gogor, zeatz batez, edertasun uts, soil batez, gizonen lege eta aldakortasunetik urrun. Funts-lege haueri jarraituz, «musika uts» bat burutu izan da. Horregatik gustatzen zaizkio horrenbeste hizkuntza hil batez —latiñez— idatzitako testuak musikatzea, entzule gehienak ez baitute hizkuntza hau ulertzen. Hunela, hitzak izan dezaketen literatur balorea edo oroit-araztea baztertzeko dituen, testuaren ots-balorea (balore fonetiko) bakarrik on-hartuz.

STRAWINSKY'REN EBOLUZIOA

«Tchaikowsky eta Rimsky'ren musika-esperientzia bereganatuz hasi da, gero Debussy eta frantzez-inpresiozaleak asimilatu zituen. Influentziarik desberdiñenak alkatu zituen, eta «Sakrantza» egiten ari zan bitartean, Schoenberg'en «Pierrot lunaire» entzun zuen, eta hunen instrumentazioa miraritu zuen...» (M. H. H. STUCKENSCHMIDT: Op. cit.).

—Nola adieraziko zenuke «Suzko txoria» eta «Salmu-sinfonia»ren arteko diferentzia? —galdetu zion bein periodista batek.

—Ogei urte —ihardetsi zion Strawinsky'k.

Strawinsky'ren eboluzio hau uko-eziña iruditzen zait. Bere lehenengo obrak (hau da, «Petrouchka», «Udalenaren Sakrantza»...) bakarrik eza-gutzen dituztenak, arrituta gelditzen dira 1940 urteko «Sinfonia do'z» edo 1946'ko «Meza» entzutean.

Lau aro bereizi ditezke:

a) Gazte-aroa. «Elejia Rimsky Korsakov'en eriotzean» obrakin bukatzen da. Debussy, Mussorgsky, Rimsky eta Scriabin'en influentziak ikertu ditezke.

b) Ballet haundien aroa. Diaghilew, errusiatar-ballet egille ospetsua eta Ramuz idazlea ezagutzen ditu.

c) «Sakrantza» eta «Eskaiak»tik gora, klasizismoaren eta futurismoaren tartean zalantzatzen da Strawinsky'ren musika. Jazz-musika ezagutzen du.

d) 1937'an hasten da, gutxi gora behera, Strawinsky'ren azken aroa, optimismotsua. Bere etengabeko eboluzio huntan, klasizismu berri bateruntz abiatu da.

Sonu-materialismoan («Strawinsky'ren sailak metal batekin ebakiak daude, zink'ekin adibidez» zion Diaghilef'ek) tinkatzen dan mugimentu berri baten burua bihurtu da. Eta mugimentu hau, nahi-ta-nahiez neoklasizismoaruntz doa. Serie-teknika (teknika seriala) on-hartu du Strawinsky'k bere azkenengo lanetan («gaur eguncan, musika-mintzaerarik bikaiena serie-mintzaera da»-Strawinsky). Obra hauetan ikusi diteke hobeki Strawinsky'ren musikaren propiedade nabarbenetako bat: soñu-gaiak taiu haundiz erabiltzea («ni ez naiz konpositorea, musika-asmatzaillea baizik»-Strawinsky).

AMAIERA

«Nik musika, injinadoreak zubiak bezela egiten dut».

Eta Fernandez-Cid jaunarekin batera esango dut: injinadoreak zubiak bezela, bai, bainan jenio gehiagokin.